

Bureau Eilandgriffier

Number: Do54246

Fecha: 22 februari 2024

Tópiko: standpunt Bonaire inzake
herziening WoIBES/FinBES

Standpunt van Bonaire inzake de herziening van de Wet Openbare Lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, en de Wet Financien Openbare Lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba

1. Inleiding

Bonaire, Sint Eustatius en Saba hebben met de staatssecretaris voor Koninkrijksrelaties en Digitalisering afgesproken een aanvullend traject in te zetten over de herziening van de Wet Openbare Lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (WoIBES) en de Wet Financien Openbare Lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (FinBES)¹. Dit traject impliceert dat de tot heden ingenomen standpunten door Bonaire ook herzien kunnen worden.

In deze standpuntbepaling wordt nog eens kort ingegaan op de beginselen en uitgangspunten van de inrichting van het bestuur van Bonaire en de verhouding tot de rijksoverheid. Concluderend worden voorstellen beschreven op enkele fundamentele thema's die als basis zouden moeten dienen voor aanpassingen in de WoIBES en FinBES. De technische vertaling in concrete wetteksten is in dit stadium nog niet aan de orde.

Bonaire is op grond van het zelfbeschikkingsrecht (artikel 1 van beide VN mensenrechtenverdragen) gerechtigd om haar legitieme rol op te eisen in trajecten die aanpassingen en wijzigingen van de WoIBES en de FinBES tot doel hebben en daarin desgewenst ook het initiatief te nemen. Centraal hierbij staat het streven van Bonaire naar versterking van de democratische controle, versterking van de kwaliteit van het bestuur en verbetering van het welzijn van de burgers. Deze standpuntbepaling is tot stand gekomen na beraadslaging in de eilandsraad van Bonaire, in overleg met het Bestuurscollege.

2. Beginselen en uitgangspunten: versterken autonomie openbare lichamen

De afgelopen jaren zijn verschillende evaluaties en onderzoeksrapporten gepubliceerd die in zijn gegaan op de ontwikkelingen in de BES-eilanden binnen de huidige staatsrechtelijke verhoudingen. In veel van deze rapporten keren dezelfde thema's terug zoals de noodzaak voor het vergroten van de beleidsvrijheid van de BES-eilanden, het

¹ Wijziging van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, de Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba en enige andere wetten in verband met de herziening van de interbestuurlijke verhoudingen tussen Europees Nederland en Caribisch Nederland (Herzieningswet Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba en Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba)

differentieren tussen de eilanden onderling en tussen Bonaire en Europees Nederland (inclusief wetgeving), het aanpassen van de toezichtsmodellen, de beschikking over voldoende financiële middelen om de eilandelijke taken uit te kunnen voeren en het versterken van de coördinerende rol vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

De evaluatie van uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland van de Commissie Spies uit 2015² concludeert onder andere dat de invoering van Europees-Nederlandse wetgeving op de eilanden niet de beoogde positieve invloed heeft gehad. De grote mate van autonomie van de toenmalige Eilandgebieden van de Nederlandse Antillen is teruggedrongen. Dit heeft onder andere geleid tot een versnipperde aanpak die door de beperkte uitvoeringscapaciteit moeilijk voor de eilanden is te hanteren.

De Voorlichting van Raad van State over de bestaande vormgeving tussen Caribisch en Europees Nederland en de coördinerende rol van BZK en het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Samen-Werken³ pleiten voor meer differentiatie in wetgeving en toezichtsmodellen met Europees Nederland en tussen de BES-eilanden, dat per eiland een uitvoeringsagenda wordt opgesteld met de noodzakelijke financiering uit het BES-fonds (gecoördineerd door BZK), versterking van de positie van de gezaghebber en de eilandsecretaris, verdere professionalisering van het lokaal bestuur en het ambtenarenapparaat, en het vrijmaken van financiële middelen om de samenwerking tussen de openbare lichamen en de eilanden van het Koninkrijk een impuls te geven. Als eindperspectief wordt aanbevolen om een wettelijke grondslag voor de vrije uitkering te creëren dat toereikend is voor het uitvoeren van de wettelijke taken die de eilandsbesturen worden geacht te verrichten, om de bijzondere uitkeringen te bundelen en de verantwoordingsplicht te vereenvoudigen. Wederom wordt een oproep gedaan de coördinerende rol voor BZK door de bestaande overlegstructuren en de ambtelijke ondersteuning te versterken en om concrete werkafspraken hierover te maken en een evaluatiemoment in te bouwen over 5 jaar.

Sinds 10 oktober 2010 zijn op basis van de rapporten en onderzoeken enkele verbetermaatregelen in gang gezet, die de doorontwikkeling van de BES-eilanden hebben bevorderd. Echter concluderen alle rapporten dat de doorontwikkelingen niet voortvarend genoeg hebben plaatsgevonden. Uit alle rapporten blijkt dat het niet lukt om de aanbevelingen uit eerdere rapporten op te volgen. De conclusie moet getrokken worden dat er meer aan de hand is en dat gekeken moet worden naar het grotere plaatje. Om deze reden is Bonaire van mening dat het moment is gekomen om naar het grotere proces te kijken en met inachtneming van enkele uitgangspunten en principes herziening van de WolBES en FinBES voor te stellen.

Hieronder de uitgangspunten en principes:

2.1. Geldende rechtsorde blijft in stand

De geldende rechtsorde binnen het Nederlandse staatsbestel blijft in stand. Dit betekent dat verdragen, het Statuut en de Grondwet ongewijzigd blijven. Bonaire streeft naar

² Rapport Commissie Spies 'Vijf jaar verbonden, Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland, 2015

³ Bijlage bij Kamerstukken 2019/2020, 35300-IV, nr. 11 en IBO Koninkrijksrelaties, Samen-werken. Samenwerken waar het moet, zelfstandig waar het kan, 10 juni 2019.

verbeteringen van de uitvoering van de staatkundige inrichting die binnen die kaders passen. Een wijziging van artikel 132a Grondwet wordt thans niet beoogd. Het tweede en vierde lid van dat artikel bieden voldoende ruimte voor de gewenste aanpassingen. In het tweede lid worden de artikelen 124, 125 en 127 t/m 132 Grondwet van overeenkomstige toepassing verklaard. Deze bepalingen zijn zo ruim geformuleerd dat daarbinnen de status sui generis voor Bonaire kan worden verwezenlijkt. Het vierde lid bevat de differentiatiebepaling. Ook op grond hiervan kunnen voor Bonaire eigen c.q. afwijkende regelingen worden getroffen. De differentiatiebepaling dient niet in het nadeel maar uitsluitend in het belang van de eilanden en haar burgers te worden aangewend.

2.2. Autonomie en zelfbeschikking

De BES-eilanden zijn geen (bijzondere) gemeenten, maar openbare lichamen. Het model van gemeenten - in het bijzonder vanwege de afstand tussen Europees en Caribisch Nederland en de kleinschaligheid van de eilanden – werkt niet zonder meer op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De bijzondere status van de openbare lichamen wordt onvoldoende erkend. Bonaire wil geen kopie van een Nederlandse gemeente worden maar een entiteit sui generis zijn, die binnen de kaders van het staatkundig bestel van Nederland en binnen de mogelijkheden van haar kleinschalige eilandelijke positie voor maximale autonomie kiest.

2.3. Nieuwe governance structuur

De bijzondere status impliceert ook een vrije keuze met betrekking tot de wijze van invulling van die status. Daarin geldt voor BES-eilanden niet dat bij de invoering van nieuwe regelgeving de Nederlandse regels automatisch worden gevolgd tenzij er bijzondere redenen zijn om daarvan af te wijken (comply or explain). In plaats daarvan dient telkens als nieuwe regelgeving aan de orde is een toets plaats te vinden of elk eiland dit zo wenst en wat het beste voor het betreffende eiland past.

2.4. Differentiatie

Het zelfbeschikkingsrecht van de bevolkingen van Bonaire heeft een eilandelijk karakter. Dit eilandelijk karakter brengt met zich dat de wensen van die bevolkingen per eiland kunnen verschillen. Voor zulke verschillen dient in de regelgeving (WoIBES en FinBES) ruimte te bestaan door desgewenst te voorzien in afwijkende c.q. aanvullende bepalingen die alleen voor dat specifieke eiland gelden.

3. Voorstellen

3.1. Algemeen

Bonaire bezit een eigen eilandelijke culturele identiteit. Deze eigen identiteit verdient wettelijke erkenning en verankering en dient mede tot uiting te komen in de staatkundige benaming van het eiland en in de positie van de eilandstaal, het Papiamentu.

Voorstel 1: Benaming: Boneiru/Bonaire

De grondwettelijke benaming 'openbaar lichaam' blijft achterwege in verdere wet- en regelgeving en andere (beleids-) documenten. Het openbaar lichaam Bonaire gaat luisteren naar de naam 'Boneiru' onderscheidenlijk 'Bonaire'.

Voorstel 2: Bestuurstaal: Papiamentu

De bestuurstalen van Bonaire/Boneiru zijn het Papiamentu en het Nederlands.

Eenieder kan naar eigen keuze het Papiamentu of het Nederlands gebruiken in het verkeer met organen van Boneiru/Bonaire.

Eenieder kan naast of in plaats van het Nederlands het Papiamentu gebruiken in het verkeer met bestuursorganen van het Rijk, voor zover deze in Boneiru/Bonaire zijn gevestigd. Dit geldt niet, indien het bestuursorgaan heeft verzocht de Nederlandse taal te gebruiken op de grond, dat het gebruik van het Papiamentu tot een onevenredige belasting van het bestuurlijk verkeer zou leiden.

Toelichting

Met deze beide vanzelfsprekende maatregelen wordt de culturele eigenheid van het bestuur van Bonaire benadrukt en wordt het bestuur dichter bij de burgers gebracht.

3.2. Bestuurlijke organisatie

De huidige inrichting en organisatie van het eilandsbestuur voldoet in vorm aan de behoeftes van de bevolkingen. Zij sluit aan bij de situatie zoals die sinds de jaren veertig van de twintigste eeuw vorm heeft gekregen. Wel is uit de praktijk sinds 10-10-10 gebleken dat noodzaak bestaat tot versterking van het democratische gehalte en de kwaliteit van de eilandelijke ambten. Democratische versterking en kwaliteitsverbetering zijn uiteindelijk mensenwerk. Aanpassingen in de structuur kunnen een verdere ontwikkeling in die richting echter actief ondersteunen en faciliteren.

Voorstel 3: Uitbreiding en versterking eilandsraad

De bepaling van het aantal zetels de eilandsraad is een aangelegenheid van Bonaire zelf en behoeft geen regeling in de wet. Het lidmaatschap van de eilandsraad wordt een full time functie en ook full time bezoldigd. Na afloop van de termijn bestaat een terugkeergarantie naar dezelfde werkgever. De leden van de eilandsraad committeren zich aan een gedragscode die tot een serieuze en adequate vervulling van het raadslidmaatschap verplicht.

Toelichting

De eilandsraad dient in alle opzichten zijn democratische, wetgevende en controlerende rol goed te kunnen vervullen. Versterking van de positie van de eilandsraad wordt daartoe essentieel geacht. Dit wordt vooral bereikt door kwaliteitsverbetering. Een aanzienlijke uitbreiding van het aantal leden van de eilandsraad is daarvoor niet per se noodzakelijk en kan zelfs contraproductief zijn, omdat dit kan leiden tot verdere segmentatie en bureaucratisering. Er kan daarom worden volstaan met een bescheiden uitbreiding teneinde iets meer ruimte te bieden voor politieke diversiteit. Van cruciaal belang is echter dat het raadslidmaatschap full time wordt. De huidige part time constructie biedt onvoldoende mogelijkheid tot een verantwoorde invulling in alle opzichten van het raadslidmaatschap en pleegt roofovername op de persoon die de functie vervult. Het uitvoeren van het lidmaatschap kan aanzienlijk veel tijd in beslag nemen, vooral als het gaat om het bijwonen van vergaderingen, commissies en het behandelen van kwesties die zich voordoen in de gemeenschap. De leden van de eilandsraad moeten zich geheel kunnen wijden aan hun taak als gekozen volksvertegenwoordiger. Juist in een kleinschalige gemeenschap is dit essentieel.

Het full time raadlidmaatschap bevordert zowel het democratisch gehalte als de kwaliteit van het functioneren van de eilandsraad.

Leden van de eilandsraad committeren zich aan een gedragscode die tot een serieuze vervulling van het raadslidmaatschap verplicht. De eilandsraad houdt toezicht op de naleving van de gedragscode.

Een full time raadslidmaatschap in combinatie met een terugkeergarantie maakt bovendien het mogelijk dat ook ambtenaren in staat worden gesteld lid van de eilandsraad te worden zonder dat zij daarvoor hun baan als ambtenaar moeten opgeven. Op dit moment kunnen ambtenaren in actieve dienst vanwege onverenigbaarheid van functies (artikel 14 lid 1 sub I WolBES) geen lid de eilandsraad zijn. Daardoor gaat veel talent verloren.

Voorstel 4: Uitbreiding bestuurscollege

De bestuurlijke uitdagingen van de openbare lichamen, de complexiteit van de vraagstukken en de betrokkenheid van de Nederlandse ministeries noodt de uitbreiding van het aantal eilandgedeputeerden in de afzonderlijke bestuurscolleges. Bonaire wenst een minimum van drie leden en een open uitbreiding.

Toelichting

Het bestuurscollege van Bonaire bestaat thans uit de gezaghebber en drie gedeputeerden. De omvang en zwaarte van de portefeuilles rechtvaardigen een uitbreiding van het aantal gedeputeerden.

Bovendien wordt daardoor een einde gemaakt aan de situatie dat de stem van de gezaghebber als voorzitter van het bestuurscollege bij het staken van de stemmen de doorslag kan geven (artikel 70 lid 2 WolBES). Uitbreiding van het aantal gedeputeerden leidt aldus tot een verhoging van de kwaliteit en het democratisch gehalte van het functioneren van het bestuurscollege.

Voorstel 5: Benoeming gezaghebber

De rol van de vertrouwenscommissie van de eilandsraad in de benoeming van de gezaghebber wordt versterkt. De Kroon wijkt in beginsel niet af van de voordracht zoals door de vertrouwenscommissie gedaan. De huidige regels voor de beoordeling van de geschiktheid om het ambt te vervullen blijven bestaan. De integriteitsscreening krijgt een wettelijke basis. De verantwoordelijkheid voor de integriteitsscreening berust bij de procureur-generaal. Ook de waarnemend gezaghebber wordt door de eilandsraad aangewezen.

Toelichting

Er is behoefte aan versterking van de democratische legitimatie van de gezaghebber. De gezaghebber beschikt over belangrijke zelfstandige bevoegdheden, waaronder de handhaving van de openbare orde. Dit vereist een solide verankering in de samenleving. Die wordt bereikt door de gezaghebber niet alleen in materieel maar ook in formeel opzicht de keuze van de democratisch gekozen eilandsraad te laten zijn.

Handhaving van de geschiktheidseisen en een wettelijk verankerde integriteitsscreening onder verantwoordelijkheid van de procureur-generaal waarborgen dat aan de objectieve voorwaarden voor een goede vervulling van het gezaghebbersambt blijft worden voldaan. Wettelijke verankering van de screening is noodzakelijk omdat de screening een beperking van benoembaarheid inhoudt. De WolBES dient daarvoor de grondslag te bieden.

Voorstel 6: Technisch voorzitterschap eilandsraad

Het voorzitterschap van de eilandsraad wordt vervuld door een door de raad uit zijn midden gekozen voorzitter. Het voorzitterschap krijgt expliciet een technisch karakter.

Toelichting

In de huidige situatie is het mogelijk dat het handelen van de gezaghebber als voorzitter van de eilandsraad wordt beïnvloed door een loyaliteitsconflict als gevolg van de omstandigheid dat de gezaghebber tevens voorzitter en lid van het bestuurscollege is.

3.3. Verhouding tot het Rijk

De grondslag voor de verhouding tussen Bonaire en het Rijk is in artikel 136 lid 1 WoIBES gedefinieerd. Daar is bepaald dat de bevoegdheid tot regeling en bestuur inzake de huishouding van het openbaar lichaam aan het eilandsbestuur wordt overgelaten. Alle overige bevoegdheden komen aan het Rijk toe. Deze open definitie is in de verhouding tussen Bonaire en het Rijk nader ingevuld in het Document taakverdeling, dat 107 pagina's telt en als Bijlage 1 bij de besluitenlijst van het bestuurlijk overleg van 22 april 2010 is gevoegd. Formeel kan het Rijk eilandelijke taken naar zich toe trekken als deze niet op effectieve en geschikte wijze op eilandelijk niveau kunnen worden vervuld. In zulke gevallen voorziet artikel 209 WoIBES in een consultatieplicht. De bestuurscolleges moeten worden geraadpleegd over voorstellen tot regelgeving waarbij van de openbare lichamen regeling of bestuur wordt gevorderd of in betekenende mate wijziging wordt gebracht in de taken en bevoegdheden van het eilandsbestuur. Hetzelfde geldt in geval van beleidsvoornemens die uitsluitend op de openbare lichamen betrekking hebben of op ingrijpende wijze afwijken van regelgeving die van toepassing is in Europees Nederland.

Problematischer dan de taakverdeling als zodanig wordt echter de wijze ervaren waarop de uitvoering van rijkstaken door de rijksoverheid ten aanzien van Bonaire plaatsvindt, namelijk zonder formele betrokkenheid van Bonaire. Op bepaalde beleidsterreinen bestaat daardoor de indruk dat onvoldoende geluisterd wordt naar gerechtvaardigde bezwaren van de zijde van Bonaire. Bonaire ervaart dit bijvoorbeeld op de terreinen van gezondheidszorg, onderwijs, sociale zekerheid en buitenlandse betrekkingen.

Gezondheidszorg: Patiënten uit de openbare lichamen worden wel voor behandeling naar landen in de regio gestuurd, maar omgekeerd wordt voor zorgverleners uit die landen een onnodig hoge drempel opgeworpen om op Bonaire zorg te kunnen verlenen. De BIG-registratie moet voor deze groep worden vervangen door een laagdrempeligere verificatieprocedure.

Onderwijs: Het onderwijscurriculum houdt onvoldoende rekening met de lokale situatie van de openbare lichamen. Dit geldt zowel voor de inhoud (op Europees Nederland in plaats van op de Caribische regio gericht) als voor de aanpak (op reproductie in plaats van op vorming gericht). De openbare lichamen wensen meer invloed op beleid en inhoud van hun eigen eilanden.

Sociale zekerheid: WW en WAO gelden niet voor de openbare lichamen. De hoogte van de bijdragen en uitkeringen van andere sociale verzekeringen voor inwoners van de openbare lichamen worden door het Rijk vastgesteld en dat zijn andere bedragen dan die in Europees Nederland gelden. Dit werkt verdere sociale ongelijkheid in de hand. Bonaire wenst meer invloed op beleid en inhoud.

Buitenlandse betrekkingen: De openbare lichamen worden niet of onvoldoende betrokken bij de totstandkoming van het buitenlands beleid van het Koninkrijk of (Nederlandse) handelsmissies in de regio. Associaties of toehoorderschappen naar regionale organisaties zoals de OAS en Caricom hebben een meerwaarde voor de penetratie en economische ontwikkelingen. Bonaire moet meer worden betrokken en de gelegenheid krijgen hun belangen en behoeftes kenbaar te maken.

Sport - internationale vertegenwoordiging bij sportevenementen onder Bonairiaanse vlag.

IPKO en andere formele en informele overlegstructuren in Koninkrijksverband: Bonaire neemt weer volwaardig en rechtstreeks deel.

Mede gezien deze ervaringen wenst Bonaire voorzieningen die structureel de betrokkenheid van Bonaire waarborgen bij de totstandkoming van alle regelgeving en beleid dat op rijksniveau plaatsvindt en die de openbare lichamen raken, ongeacht de aard daarvan, dus niet alleen als sprake is van een situatie als bedoeld in artikel 209 WoIBES. Om dit te bereiken worden drie maatregelen voorgesteld.

Voorstel 7: Permanent vertegenwoordiger in Den Haag

Bonaire benoemt een permanent vertegenwoordiger in Den Haag, die de belangen van Bonaire op rijksniveau behartigt. De vertegenwoordiger wordt altijd op de hoogte gesteld van alle regelgevende en beleidsvoornemens van het Rijk ten aanzien van Bonaire. De vertegenwoordiger krijgt aan het begin van het traject de gelegenheid zich mondeling en/of schriftelijk namens zowel het bestuurscollege als de eilandsraad over een voornemen uit te laten en hierover met de bevoegde bewindspersonen of ambtenaren in gesprek te gaan.

Voorstel 8: Staatsraad Bonaire in Raad van State

Bonaire wordt via een geregelde procedure standaard betrokken bij de totstandkoming van regelgeving van het Rijk (formele wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen) die gelding gaat hebben voor Bonaire. Bonaire stelt voor om aan de afdeling Advisering van de Raad van State een staatsraad toe te voegen wiens benoeming geschiedt in overeenstemming met de eilandsbesturen van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De afdeling Advisering wordt ook gehoord over ontwerp-ministeriële regelingen die Bonaire betreffen.

Voorstel 9: medezeggenschap waar mogelijk

De regelgeving van het Rijk beperkt zich waar mogelijk tot kaderregelgeving. Het eilandsbestuur vult dit kader via eilandelijke regelgeving zelf nader in.

Toelichting

Door middel van een combinatie van verschillende instrumenten wordt bereikt dat Bonaire rechtstreeks betrokken wordt bij de totstandkoming van wetgevings- en beleidsinitiatieven van de rijksoverheid zonder dat deze betrokkenheid de voorgeschreven grondwettelijke procedures doorkruist.

3.4. Financiën

De huidige wijze van financiering van rijks- en eilandelijke taken ten aanzien van Bonaire is onoverzichtelijk en verbrokkeld. De inkomsten van de openbare lichamen bestaan uit de opbrengsten van lokale belastingen en andere lokale heffingen en retributies enerzijds en uit een vrije uitkering door het Rijk uit het BES-fonds ten behoeve van de uitvoering van rijks- en eilandelijke taken anderzijds en Bijzondere Uitkeringen. Dit bemoeilijkt een lange-termijn-planning.

De huidige jaarlijkse vrije uitkering is zo ingericht dat Bonaire verhoudingsgewijs een lagere uitkering ontvangt dan Sint Eustatius en Saba. Dit betekent dat de vrije uitkering per hoofd van de bevolking voor Sint Eustatius en Saba substantieel hoger is dan voor Bonaire.

Daarnaast wenst Bonaire de bekostiging van structurele taken met structurele middelen, dus minder Bijzondere Uitkeringen en een hogere Vrije Uitkering en hierbij rekening te houden met de sterke groei van de bevolking, onderhoudskosten van investeringen meenemen bij budgettering; geen korting vanwege eigen belastinginkomsten zoals bv de toeristenbelasting, op basis van het complete overzicht van alle eilandelijke taken (inclusief de taken die in Europees Nederland bij provincie, waterschap of Rijk zijn belegd) en ook rekening houden met de grote uitdagingen waarvoor Bonaire staat zoals armoede bestrijding, klimaatverandering, tekorten van betaalbare huur en koopwoningen en de grote infrastructurele vraagstukken.

Voorstel 10: nieuwe berekeningsformule hoogte rijksbijdrage en vrije uitkering

Bonaire wenst een voorspelbare berekening en evenwichtige verdeling van de voor de drie eilanden afzonderlijk beschikbare middelen. Dat kan door het voeren van een gedetailleerde discussie over taken en middelen, óf door een percentage vast te stellen van de rijksbegroting, of het bbp, dat beschikbaar is voor de bekostiging van de lokale overheidskas.

Voorstel 11: meer verantwoordelijkheid en ruimte voor financieel beheer

Bonaire dient veel meer eigen verantwoordelijkheid en ruimte te krijgen om het eigen financieel beheer te voeren. Dit houdt in elk geval in: geen preventief toezicht, minder gedetailleerde voorschriften voor verslaglegging en rapportages, eigen bankrekening, mogelijkheid om te kunnen lenen.

Toelichting

In het kader van de overgang van de BES-eilanden van de Nederlandse Antillen naar Nederland is destijds van een eigen bankrekening voor de openbare besturen afgezien en zijn vrij strenge regels opgesteld voor rapportages. De bancaire geldstromen lopen bijvoorbeeld via een bankrekening die wordt beheerd door het College financieel toezicht en er is geen mogelijkheid om zelf geld te lenen. In de dertien jaren die sindsdien zijn verstreken is aangetoond dat inmiddels regels versoepeld kunnen worden.

3.5. Bestuurlijk en financieel toezicht

Toezicht en controle op het bestuurlijk en financieel handelen van de BES-eilanden wordt onontbeerlijk geacht. De toezichtstaken zijn nu verdeeld over de Eilandsraad, Rijksvertegenwoordiger, minister van BZK, College financieel toezicht en de Rekenkamer. Deze functies maken deel uit van de noodzakelijke checks and balances.

Wel worden de huidige organisatie van de toezicht- en controlefuncties en de verdeling daarvan over verschillende instanties als te weinig onafhankelijk, te weinig onpartijdig en te verbrokkeld ervaren. Dat geldt met name voor de bevoegdheden die thans door de minister van BZK en de Rijksvertegenwoordiger worden uitgeoefend. In het consultatievoorstel worden de toezichtfuncties van de Rijksvertegenwoordiger bij de minister van BZK belegd en deels vervallen ze of komen bij de gezaghebber (of Eilandsraad). Dit is een achteruitgang ten opzichte van de situatie tot dusver.

Het gebrek aan onafhankelijkheid en onpartijdigheid doet afbreuk aan de bijzondere status van de BES-eilanden. Dit probleem kan integraal worden opgelost door alle toezicht- en controlefuncties bij één onafhankelijke, onpartijdige, in de Cariben gevestigde instantie onder te brengen, die op afstand van het politiek en lokaal bestuurlijk wordt gezet.

Voorstel 12: Bestuurlijk en financieel toezicht op onafhankelijke wijze gebundeld

Het bestuurlijk en financieel toezicht en de controle die thans zijn belegd bij de Rijksvertegenwoordiger, de minister van BZK, het College financieel toezicht en de Rekenkamer wordt gebundeld, gestroomlijnd en onafhankelijker gemaakt. Preventief toezicht wordt afgeschaft. Daartoe wordt bij wet (in de WolBES of een aparte wet) een zelfstandig bestuursorgaan opgericht dat in alle genoemde functies voorziet. Nederland en de BES-eilanden die deelnemen hebben daarin een paritaire positie. De leden van het zelfstandig bestuursorgaan worden op grond van deskundigheid en gezag benoemd via een procedure die de instemming van alle deelnemende partijen met de benoeming waarborgt. Onder meer kan worden gedacht aan leden van de Raad van State, Algemene Rekenkamer en het College financieel toezicht BES, maar net zo goed aan externe deskundigen op een specifiek gebied. Het zelfstandig bestuursorgaan kan verschillende kamers hebben.

Toelichting

Met deze oplossing wordt zowel aan de behoefte aan toezicht en controle als aan de behoefte aan het onafhankelijke en onpartijdige karakter daarvan recht gedaan. Door alle toezicht- en controlefuncties bij één instantie onder te brengen wordt een integrale (holistische) kijk op het functioneren van het bestuur en op de kwaliteit ervan bevorderd. Elkaar tegensprekende en contraproductieve maatregelen kunnen daardoor worden vermeden, het toegevoegde nut van de toezicht- en controlefunctie wordt verhoogd.

De keuze voor een zelfstandig bestuursorgaan is mede ingegeven door de omstandigheid dat een gemeenschappelijke regeling niet een geschikt instrument is om aan een dergelijke onafhankelijke instantie vorm te geven. Een gemeenschappelijke regeling handelt namens de deelnemende partijen. Dit staat voldoende onafhankelijkheid in de weg.

3.6. Toelating en vestiging

Sinds 10-10-10 heeft zich een grote groep immigranten op Bonaire gevestigd. Dat heeft een reeks van onvoorziene effecten gehad, zoals op de woningmarkt, op de kosten van levensonderhoud, op de infrastructuur en op de cultuur van het eiland. De ingezette ontwikkeling kan niet ongebreideld zo doorgaan zonder dat er fundamentele verstoringen in het eilandelijk evenwicht ontstaan. De Wereldbank heeft in juni 2023 het Carrying Capacity rapport voor Bonaire uitgebracht. Gepleit wordt voor een strikter toelatings- en vestigingsbeleid en toewerken naar het slow growth model van de Wereldbank.

Voorstel 13: Toelatings- en vestigingsrestricties voor niet-Bonairiaanse burgers

Bonaire moet meer vrijheid krijgen in het toelatings- en vestigingsbeleid van hun eiland. De situatie op dit dossier tussen de BES-eilanden verschilt fundamenteel, de eilanden hebben ieder hun eigen wensen en worstelingen met het huidige beleid. Zo is de eilandtoets geen geschikte maatregel voor de kleinere eilanden.

Voor Bonaire wordt de toelating en vestiging van niet-Bonairianen voortaan aan striktere voorwaarden gebonden. Huisvesting en middelen van bestaan zijn niet langer de enige voorwaarden. Niet-Bonairianen krijgen de eerste vijf jaar alleen recht op tijdelijk verblijf. Het volgen van een inburgeringscursus en de verplichting om Papiamentu te leren tijdens dat verblijf vormen extra voorwaarden. Als aan die extra voorwaarden is voldaan ontstaat na vijf jaar een aanspraak op permanent verblijf. De verwerving van residentieel onroerend goed wordt volgens nader te bepalen criteria aan striktere voorwaarden verbonden ter bescherming van de huisvestingsbelangen en de betaalbare woonvoorraad. Bonaire zal daartoe op korte termijn en met prioriteit de huisvestingsverordening, de bouwverordening en het ROB heroverwegen.

Toelichting

Met dit voorstel wordt bewerkstelligd dat de verhoudingen op het eiland niet nog verder uit balans raken en dat een herstel van de balans kan plaatsvinden. Niet-Bonairianen die bereid zijn zich in de cultuur en de taal van het eiland te verdiepen blijven van harte welkom. De mogelijkheid tot verwerving van onroerend goed wordt beperkt tot degenen die zich blijvend op het eiland vestigen en zich bereid hebben getoond zich in taal en cultuur van het eiland te verdiepen.